

Романюк О. С.,
кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри перекладу та мовознавства
Міжнародного гуманітарного університету

ПРАГМАТИЧНІ УМОВИ ПЕРЕБІГУ НЕОФІЦІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Анотація. В статті обґрунтовується необхідність формування чіткого уявлення про умови використання лінгвістичних форм прояву англійського розмовного мовлення в реально-мовленнєвій комунікації з носіями мови з метою запиту, передачі та обміну інформацією, що сприяє успішному оволодінню англомовним розмовним мовленням. Визначено, що основними прагматичними умовами перебігу неофіційної комунікації є: неформальні відносини співрозмовників; відсутність сторонніх осіб під час неофіційної бесіди; необхідність попереднього обговорення проблеми; необхідність створення довірливих відносин; необхідність переконання співрозмовника; доречність вибору тематики неофіційної бесіди.

Ключові слова: неофіційна комунікація, англійське розмовне мовлення, тематика бесід, стійки вирази, кліше.

Постановка проблеми. Як відомо, неофіційна комунікація – це форма взаємодії двох або більше людей, під час якої здійснюється відбір і організація лінгвістичних засобів, що дозволяють в певній ситуації забезпечити найбільшу ефективність у досягненні поставлених завдань комунікації. Основні завдання неофіційного стилю спілкування полягають у тому, щоб увійти в контакт із співрозмовником, в найбільш адекватній формі передати свою думку, виразити особисте ставлення до предмету мовлення, тобто здійснити обмін інформацією пізнавального чи емоційно-оціночного характеру. За науковою позицією переважної більшості вчених, незалежно від ряду якостей, що характеризують особистість людини, а саме: віку, статі, освіти, соціального статусу, національної приналежності тощо, ми, в процесі невимушеного спілкування, постійно обмінюємося накопиченими знаннями, життєвим досвідом, уміннями та навичками, власними думками та ідеями. Таким чином, при успішному оволодінні англомовним розмовним мовленням, треба опанувати не тільки лінгвістичними формами його прояву (фонетичними, лексичними, граматичними, синтаксичними, стилістичними), але й чітко сформулювати уявлення про те, в яких умовах їх використовувати в реально-мовленнєвій комунікації з носіями мови з метою запиту, передачі та обміну інформацією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Переважна більшість вчених вважає, що процес обміну інформацією неофіційного виду спілкування можна структурувати на основі чотирьох компонентів:

1. Ситуація неформального спілкування – набір характеристик ситуативного контексту, релевантних (значу-

щих) для комунікативної поведінки учасників мовленнєвої події, що впливають на вибір мовленнєвих стратегій, прийомів та засобів спілкування [5].

2. Комуніканти (відправник та одержувач мовлення) – учасники неофіційного мовленнєвого акту, які створюють комунікативне повідомлення і відправляють його адресату [1].

3. Неофіційне мовленнєве повідомлення – висловлювання, розраховане на спонукання реципієнта до дії, до оцінки даних, фактів, подій, до прояву інтересу і, можливо, до вербальної реакції. Мовленнєве повідомлення для відправника мовлення є формою вираження думок, а для одержувача – об'єктом їх розпізнавання [4].

4. Умови перебігу неофіційної комунікації. Будь-який функціональний різновид мови реалізується у певних прагматичних умовах. Ці прагматичні умови конкретизують цілі спілкування, а, отже, прямо впливають на оптимальний для даного випадку вибір і організацію мовних засобів. Якщо загальноприйняті норми літературної мови обов'язкові для того, хто говорить чи пише, то комунікативні правила неофіційної організації тексту досить гнучкі і завжди залишають місце для творчості та для прояву авторської індивідуальності [3].

Так, Ю. М. Скрєбнев вважав, що мовленнєві акти розмовного стилю спілкування перебігають у наступних екстралінгвістичних умовах: 1) невідповідність та спонтанність мовленнєвого акту; 2) невимушеність розмови; 3) безпосередня участь комунікантів в процесі спілкування [6, с. 38-39]

За науковою позицією дослідниці Е. А. Земської, основними умовами перебігу неофіційної комунікації, що спричиняють невимушеність спілкування, мають бути: 1) відсутність у комунікантів установки на офіційне повідомлення; 2) неофіційні відносини між співрозмовниками; 3) відсутність елементів, що порушують неофіційність спілкування (сторонніх осіб, технічних засобів для запису мовлення тощо) [2, с. 5-6].

Виклад основного матеріалу. За результатами аналізу наукового фонду з обраної проблематики та враховуючи резервний потенціал вищезазначених характеристик неформального спілкування, виділимо основні прагматичні умови перебігу неофіційної комунікації:

1) *Неформальні відносини співрозмовників.* Як відомо, часом складні виробничі, соціально-побутові, економічні та політичні проблеми обговорюються людьми під час довірливих бесід із членами сім'ї, друзями, приятелями. У такому випадку співрозмовники вільні у висловленні своєї точки зору, ставленні до предмету розмови. Щирість їхньої розмови, врахування думок один одного в одних

випадках призводить до перегляду позицій, а в інших випадках лише підтверджують їхню правоту, і тим самим стимулюють до подальших активних дій на захист своїх інтересів. Під час саме таких неформальних дискусій вживаються стійкі вирази, які висловлюють згоду чи незгоду з точкою зору співрозмовника, ввічливі кліше, які вживаються для того, щоб припинити розмову, або навпаки, для того, щоб показати, що його точка зору викликає інтерес. Прикладами стійких виразів, які виражають згоду, можуть стати: Yes, absolutely (of course); Sure; I'm with you on this point; I couldn't agree more; There's no doubt about it; You took the words right out of my mouth; You bet!; I think so too; I couldn't have put it better myself; Great minds think alike.

Як відомо, неформальне спілкування характеризується високим рівнем емоційності, тому, якщо співрозмовників повній мірі незгодні з точкою зору один одного, це можна виразити такими мовленнєвими зворотами: You must be joking (kidding)! Nonsense! No, no, it's not right. Rubbish! You can't be serious! I disagree with you completely! Come off it!, а також стійкі звороти, які вживаються для вираження пом'якшеної форми незгоди: But I thought ...; That's not how I see it ...; I'm not sure you're right; That's another pair of shoes....; I'm not sure about that; I agree up to a point but ...; You could be right but ...

Особливо важливим фактором, який впливає на тривалість бесіди, щирість та відвертість співрозмовників, є вираження інтересу до почутого за допомогою наступних стійких виразів: Unbelievable! How interesting! Really? Amazing! That's a good idea...Is it right? Cool! Awesome! Wow! Great! You're rekindling!

2) *Відсутність сторонніх осіб під час неофіційної бесіди.* Щира розмова співрозмовників може припинитися або трансформуватися в діловий стиль спілкування, якщо до неї несподівано приєднуються сторонні особи. У такому випадку може змінитися не тільки форма перебігу бесіди, але й її тематика. Якщо ж сторонні особи випадково опинилися серед співрозмовників, то тактика їх поведінки повинна проявитися в індивідуальному сприйнятті почутого, а краще у позбавленні учасників бесіди від своєї присутності, тоді перервана щира розмова може бути продовжена. Для того, щоб зупинити неформальну розмову або змінити її тематику вживаються наступні клішовані вирази: I hate to interrupt you but ...; Hang one minute!; Sorry to interrupt you but ...; Pardon me / Excuse me; Yes, but if I can interrupt you...; One moment, please!

3) *Необхідність попереднього обговорення проблеми.* У багатьох життєвих ситуаціях розмовний стиль мовлення запобігає виникненню гострих конфліктних зіткнень співрозмовників. Майбутня неприємна розмова може бути нейтралізована попереднім неформальним обговоренням проблеми в колі близьких людей. Так, учаснику передбачуваної конфліктної розмови рекомендується щиро викласти всі суперечливі позиції виниклих розбіжностей в колі людей, які в змозі об'єктивно оцінити точку зору, і дати ділові рекомендації щодо їх нівеляції. Вислухавши поради доброзичливців, людина приймає їх до уваги і надалі діє з урахуванням їх змісту. Це в більшості випадків згладжує майбутню конфліктну розмову і переводить її в русло ділової бесіди.

4) *Необхідність створення довірливих відносин.* У багатьох випадках невимучена бесіда може стати дієвим за-

собом розвитку толерантності у відносинах непримирених сторін. Для реалізації такої бесіди, у розмову може приєднатися ще один співрозмовник, який, попередньо обговоривши з кожним із конфлікуючих, визначить ступінь їхньої правоти і ступінь їх упередженості у суперечці, що виникла. Згодом, склавши план конфіденційної бесіди з кожною із сторін, проведе її і тим самим спробує нейтралізувати їх негативні упередження. Переконавшись у довірливому відношенні до себе учасників конфлікту, він запросить їх на неофіційну розмову, в якій правоту одного із співрозмовників не тільки підтримає, але і відстоїть її в очах опонента. Таким чином, довірлива неофіційна бесіда виявиться дієвим засобом примирення сторін.

5) *Необхідність переконання співрозмовника.* Як відомо, переконання – це така форма мовленнєвої поведінки, яка впливає не тільки на зміну точки зору реципієнта, а й на його подальші дії. Так, наприклад, якщо викладач хоче переконати студента в доцільності відвідування студентських конференцій, то наказовий тон може призвести до протилежних результатів. Для позитивного ж вирішення проблеми викладачеві необхідно ретельно дослідити інтереси студента, його погляди на перспективу навчання, а також коло його друзів і знайомих. Проаналізувавши отриману інформацію, викладачеві необхідно знайти в ній точки дотику з темами конференції або хоча б із способами їх організації, а потім запросити на довірливу бесіду цього студента. Розмову доцільно починати не з прямих рекомендацій відвідування конференцій, а з проблем, які близькі і актуальні для цієї людини. Розташувавши співрозмовника до себе, викладач може звернутися до нього з проханням знайти цікавий матеріал в мережі Інтернет. Відбираючи його, студент ознайомиться із суттю проблеми, представленої до обговорення на конференції. Якщо він зацікавиться нею, викладач може запропонувати йому взяти участь в її обговоренні за круглим столом; а якщо не зацікавиться, то викладач може попросити його виконати технічну роботу, наприклад, роздрукувати матеріали для інших учасників. Таким чином, щира розмова зі студентом, якщо й не викликала у нього інтересу до обговорюваної проблеми, то спонукала його до дій, які підтримуються викладачем.

6) *Доречність вибору тематики неофіційної бесіди.* Неформальна бесіда відбувається не тільки між членами родини та друзями, а також і між діловими партнерами, при цьому вона не передбачає обговорення ділових проблем, справ у цілому, а лише відносно нейтральних питань. Для того, щоб уникнути незручного мовчання та полегшити перші хвилини зустрічі з іноземними колегами та партнерами у неофіційній обстановці, наприклад, по дорозі з аеропорту, необхідно підготувати теми розмови заздалегідь. Джерелом тематики неофіційних бесід можуть стати: новини з щоденних газет, Інтернету, місячних журналів; події навколо нас; цікаві матеріали; факти з історії, статистичні дані. Так, існує ряд тем, прийнятних або бажаних для неофіційної бесіди з діловими партнерами: поточні та спортивні події, погода, подорожі та відпочинок, рух транспорту на дорогах, книги, мистецтво, хобі та захоплення та інші. Також існують теми, заборонені або небажані для неофіційної бесіди: персональні проблеми та інтимні деталі особистого життя; чутки; неадекватні жарти; питання релігії, політики та соціального

життя, особливо ті, які викликають протиріччя; проблеми здоров'я співрозмовників.

Неофіційна обстановка серед ділових партнерів створюється під час проведення соціальних та благодійних заходів, кави-брейку на конференціях, ділових зустрічах, нарадах тощо. Основними рекомендаціями щодо таких неофіційних бесід є: дотримуватися встановленої послідовності розмови (привітайтеся, відрекомендуйте себе та почніть розмову); постійно рухатися по приміщенню, контактуючи з різними людьми, інакше кажучи «work the room»; дотримуватися регламенту (прийнятна тривалість бесіди дорівнює 4-7 хвилин).

Висновок. Отже, для ефективного оволодіння усним англійським мовленням в його розмовному стилі спілкування необхідно засвоїти не тільки лінгвістичні форми його прояву, але й чітко сформулювати уявлення про те, в яких умовах їх використовувати в реально-мовленнєвій комунікації з носіями мови з метою запиту, передачі та обміну інформацією.

Література:

1. Жеребило Т. В. Термины и понятия лингвистики: Общее языкознание. Социолінгвістика: Словарь-справочник / Т. В. Жеребило. – Назрань: ООО «Пилигрим», 2011. – 280 с.
2. Земская Е. А. Русский язык как иностранный. Русская разговорная речь. Лингвистический анализ и проблемы обучения / Е. А. Земская. – М.: Флинта: Наука, 2004. – 240 с.
3. Культура русской речи: Энциклопедический словарь-справочник / Под ред. Л. Ю. Иванова, А. П. Сковородникова, Е. Н. Ширяева и др. – М.: Флинта: Наука, 2003. – 840 с.
4. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин. – М.: ИКАР, 2009. – 448 с.
5. Педагогическое ведение речи. Словарь-справочник / Т. А. Ладженская, А. К. Михальская, А. А. Князьков. – М.: Флинта: Наука, 1998. – 312 с.
6. Скребнев Ю. М. Введение в коллоквиалистику / Ю. М. Скребнев. – Саратов: Саратовский университет, 1985. – 210 с.

Романиук А. С. Прагматические условия протекания неофициальной коммуникации

Аннотация. В статье обосновывается необходимость формирования четкого представления об условиях использования лингвистических форм проявления английской разговорной речи в реально-речевой коммуникации с носителями языка с целью запроса, передачи и обмена информацией, способствующих успешному овладению англоязычной разговорной речью. Определено, что основными прагматическими условиями протекания неофициальной коммуникации являются: неформальные отношения собеседников; отсутствие посторонних лиц во время неофициальной беседы; необходимость предварительного обсуждения проблемы; необходимость создания доверительных отношений; необходимость убеждения собеседника; уместность выбора тематики неофициальной беседы.

Ключевые слова: неофициальная коммуникация, английская разговорная речь, тематика бесед, устойчивые выражения, клише.

Romaniuk A. The pragmatic conditions of the informal communication course

Summary. The necessity of forming a clear picture of the conditions of the spoken English manifestations linguistic forms usage in the real speech communication with the native speakers for the purpose of requesting, passing and exchanging information, promoting the English conversational speech successful mastering is substantiated in this article. It was determined that the basic pragmatic conditions of the informal communication course are the following: the interlocutors' informal relations; the absence of unauthorized persons in the informal conversation process; the necessity of the problem preliminary discussion; the necessity of creating a trusting relationship; the necessity of convincing the interlocutor; the appropriateness of the informal conversational subjects choice.

Key words: informal communication, English conversational speech, conversational subjects, set expressions, cliché.